

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה ... אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון ... חסוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון.....1
- ב. בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן ... אל יראה בנחמת צבור.....2
- ג. כל היושב בתענית נקרא חוטא ... נקרא קדוש... הא דמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה.....2
- ד. אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד.....4
- ה. אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים.....4
- ו. יחיד שקיבל עליו תענית אפילו אכל ושתה כל הלילה למחר הוא מתפלל תפילת תענית 5
- ז. לן בתעניתו אינו מתפלל של תענית.....6
- ח. הלכתא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית.....6
- ט. והלכתא קנקנין של נכרים לאחר שנים עשר חדש מותרין.....7

דף יא.

א. כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה ... אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון ... חסוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון

מצוה¹ להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון כשאין מה לאכול², ולאכול רק בצמצום³, כדי להשתתף בצרת הציבור, וכן בכל צרה הדומה לרעבון, ואסור לשמש בו מטתו כדי לנהוג צער בעצמו⁴, חוץ מליל טבילה, או אם יצרו מתגבר עליו ויש חשש שיבוא לידי השחתת זרע⁵.

¹ שו"ע ונו"כ תקע"ד ד

² אך בספר בר"י כתבו בשם אביו הרב ז"ל שכתב בתשו' כשהמוזנות מצוים רק שהם ביוקר גדול אין זה רעבון ואין צריך למנוע מתשמיש והסכימו עמו חכמי ירושלים תוב"ב ומשמע דאף ביוקר כפלים ל"ל בה. שע"ת שם

א

³ מ"ב שם ח

⁴ מ"ב שם ט

⁵ מ"ב רמ"ז

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

חשובי בנים כלומר מי שעדיין לא קיים פריה ורביה אפילו יש לו כמה בנים או כמה בנות כל שאין לו בן ובת ולחשובי בנים מותר לשמש מטתו⁶ בימי רעבון⁷.

צרות שאינן דומות לצרת רעבון, י"א שאין לאסור בהם תשמיש המיטה⁸. וימי מלחמה בעיר בה ישנה מלחמה, הרי היא כימי רעבון⁹.

ב. בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן ... אל יראה בנחמת צבור

בכל צרה¹⁰ מצוה על כל אדם¹¹ להשתתף עם הציבור, וכל המצטער עמהם, זוכה ורואה בנחמתן. ואם יכול להושיע להם מחוייב להושיעם, ואם לאו ישתתף בצרתם. ורק אם עומדים במקום סכנה אינו מחוייב שיעמיד הוא ג"כ את עצמו במקום סכנה אם אין בזה טובת הציבור¹² כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן¹³.

ג. כל היושב בתענית נקרא חוטא ... נקרא קדוש... הא דמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה

⁶ עד שתתעבר, ואם יש לו בנים מחללי שבת וכונתו רק כדי שיוליד בנים כשרים מסתברא דדינו כחשובי בנים. מ"ב תקעד יב, ועיין באליה רבה בשם דברי דוד שהקל ביותר מזה, דכל שאינו לתענוג שרי. שער הציון שם ס"ק ט

⁷ שם בשו"ע ובשו"ע ונו"כ רמ"ב

⁸ כף החיים רמ"ב פה בשם שכנה"ג שעל הירקון ועל השדפון ועל החסיל והארבה והמוזנות שכל אלו דמו לרעבון אבל בצרות אחרות כדבר וכיוצא בהן דלא דמו לרעבון לא נאסר תשמיש המטה ואע"ג שבעו"ת ס"ל שעל כל צרה שנוזרים עליה תענית כמבואר בשו"ע תקעו אסור. העיקר כדעת השכנה"ג שבבלי לא מצינו אלא רק לאסור בימי רעבון

⁹ ועיין באשל אברהם בומשאמש סי' ר"מ לענין גזירת שבי הצבא שהיה בזמנו כיון שמתארך הגזירה אין לאסור תשמה"ט דאיכא חששא למכשולותועיין בס' בירור הלכה תנינא סי' זה שדן לענין הזמן של מלחמת המפרץ באר"י ובשם אביו הגרבי"י זילבר זצ"ל (בעמח"ס שו"ת אז נדברו) ועוד גדולים הורו להיתר, ויש מי שהורה להחמיר ליר"ש עיין שם, וכמבואר במ"ב פרישות בשאר צרות (לאפוקי רעבון) הוא ממדת חסידות ואינו איסור ממש.

¹⁰ שו"ע ונו"כ תקעד ה

¹¹ ואף צדיק נמור צריך לצער עצמו עם הצבור שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור שנאמר וידי משה כבדים וכו' כן איתא בשאלתות פ' האזינו סי' קס"ג. כף החיים שם ס"ק מו"ב

¹² ערוך השולחן שם ד

¹³ מ"ב שם יג

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

היושב בתענית¹⁴, משום תשובה על עונות שאדם דש בעקביו אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש, שמתוך כך מתמרקין עונותיו ואם לאו, כגון שאינו בריא וחזק, נקרא חוטא, על כך שמחליש כוחותיו.

אך עונות הידועים המבואר ברוקה ובכתבי האר"י כמה ימים צריך להתענות עליהם, בזה צריך להתענות אפילו אם אינו יכול לסבול התענית¹⁵.

מי שריבוי הצומות מזיק לו, ואפשר שיבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות אפילו על כריתות ומיתות ב"ד ומכ"ש על מצות עשה ולא תעשה שאין בהם כרת, אלא כפי אשר ישער נפשו שודאי לא יזיק לו כלל ותקנתו כמאמר הכתוב (דניאל ד פסוק כד) וְחִטָּאֵךְ בְּצִדְקָה פָּרַק וְעֹנֵיךָ פָּמַחַן עֲנִין הֵן תִּהְיֶה אֲרָכָה לְשְׁלוֹתֶךָ, שיתן בעד כל יום תענית של תשובה כסכום שעולה לו לקנות סעודותיו לאותו יום¹⁶, ונכון שידקדק להוסיף על הסכום עד שיהיה כמספר ח"י או פעמיים או ג"פ ח"י, והעשיר יוסיף לפי עשרו.

וכתבו ספרי המוסר שאם באמצע אכילתו, בעוד שהוא מתאוה לאכול, מושך ידו ממנו זה נחשב ג"כ לסיגוף ומתכפרים עונותיו¹⁷.

וכשאדם רוצה להתנדב תענית, טוב יותר שיקבל תענית מן הדבור ממה שיקבל עליו מן האכילה, כי ממנו לא יהיה לו נזק לא בגופו ולא בנשמתו ולא יחלש עי"ז. וכעין זה כתב הגר"א באגרתו שצריך האדם לייסר עצמו לא בתענית וסיגופים כי אם ברסן פיו ובתאותיו וזהו התשובה.

וכתב בספר יושר דברי אמת¹⁸ אם תרצה להכריח לבך וכחות אברך, להתפלל בכוונה זכה, שזהו נקרא עבודה גדולה לכבוש המחשבה הטרודה בעסקי העולם, ולהביאה לשעבוד הכוונה לכון המלות של תפלה, בודאי לזה צריך כח גדול וזה מחליש כל האברים, ואז כשהשי"ת יזכה אותך ויעזרוך להתפלל לפעמים בכוונה רצויה, בודאי תתחרט חרטה גדולה על כל חטאתך, ויושבר גופך ותאווך ותכנע ואש ההתלהבות המאמצת את הלב לתפלה, היא מטהרת במקום אש התענית¹⁹.

¹⁴ שו"ע ונו"כ תקעא א

¹⁵ מ"ב שם א

¹⁶ כה"ח תקסח נב עפ"י סי' יפה ללב, שו"ת דברי יואל או"ח סי' ל'

¹⁷ מ"ב שם ב

¹⁸ קונטרסים קונטרס השני אות י

¹⁹ שפעול' התענית הוא כמה עניני' א' אז יוכל להיות החרטה כנ"ל שבירת ב' כחות הגוף הבא מספ"א, ג' שבירת התאוה, ד' הכניעה, ה' ההגברות אש הטבעי [במדבר ל"א] כמשי"ה כל אשר יבא באש ונו' וכמ"ש בר"ח ועוד ענינים, אבל כל זה יכול להיות בלא תענית אלא בעשיית הנזכר ועיי"ש שהאריך גם בענין טבילה במקוה ובכוונות שצריך לכון

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

דף יא:

ד. אין תענית ציבור בבל אלא תשעה באב בלבד

כל תענית²⁰ שנוזרים הצבור בחוזה לארץ, אוכלים בהם בלילה ודינם כדין שאר תענית, שאין נוזרים על הצבור תענית כגון צום כפור או תשעה באב, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר. ואין תענית צבור בבל או בכל מקום בחו"ל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבעוד יום, אלא תשעה באב בלבד.

לפיכך יחיד שקבל עליו תענית²¹, אין חוששים שמא תענית צבור כתשעה באב קבל עליו, ומותר בכולן, ומכל מקום לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית, הריני בתענית יחיד לפניך מחר.

אך בא"י אם קבל עליו תענית סתם חיישינן שמא תענית צבור קבל עליו ועריך להפסיק מבע"י ואסור במלאכה וכתעניות החמורות. אולם בימינו שאין נהוג גם בארץ ישראל מלבד בתשעה באב להתענות תעניות החמורות אפילו עבור המטר, מסתמא כונתו אסתם תענית ודינו כתענית יחיד²².

ה. אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים

תלמיד חכם²³, ומי שתורתו אומנתו נקרא תלמיד חכם לענין זה אף בזמן הזה, אינו רשאי לישב בתענית, אפילו אם יכול לסבול התענית שאינו מזיקן, מפני שממעט במלאכת שמים, שמתמעט לימודו על ידי זה, אלא אם כן כשהצבור מתענים, שלא יפרוש עצמו מהם, ומלמדי תינוקות דינם כתלמידי חכמים²⁴.

אולם זה רק בשאין לו עונות ידועים, אבל ביש לו עונות ידועים שצריך להתענות עליהם, גם ת"ח צריך להתענות, ואפילו אם קשה לו התענית כזכר, ומ"מ א"צ לסגף עצמו כ"כ בתענית²⁵,

²⁰ שו"ע ונו"כ תקעה י

²¹ שו"ע ונו"כ תקסו ו

²² מ"ב שם מ

²³ שו"ע ונו"כ תקעא ב

²⁴ ויש בהם שני רעות גם ממעט ממלאכת שמים וגם נוזל את הבריות.

²⁵ וראיתי להעתיק פה מה שכתב השל"ה בשם ספר חרידים וז"ל שמצא בתוך ספרי המקובל האלקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל בספר אחד כתיבת יד כל מה שתמצא בסיגופים כו' לא נזכרו אלא למי

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וילמוד יותר ממה שהיה רגיל, וכעין שנאמר בתנחומא²⁶ אם חטא אדם ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה אם למוד לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים ואם דף אחד ישנה שני דפין.

ו. יחיד שקיבל עליו תענית אפילו אנל ושתה כל הלילה למחר הוא מתפלל תפילת תענית

לכתחילה יחיד המתענה צריך לקבל עליו התענית מבעוד יום בתפילת המנחה²⁷, וקבלת²⁸ התענית שבשעת המנחה מועיל אפילו כשמפסיק באכילה, שהרי אוכל ושותה כל הלילה. וכן מועיל אפילו לכמה ימים כגון שמקבל ביום ראשון במנחה שיתענה יום ב' ויום ג' ויום ד' הרי זה קבלה לכל הימים, אף על פי שאוכל ושותה ביניהם, וא"צ קבלה אחרת. וא"צ לקבל כל אחד במנחה שלפניו. ודי בקבלת המנחה שקבל ביום א' על כל הימים.

ואפילו אמר שמקבל עליו שני ימים רצופין אין הכוונה רצופים בלי הפסק אכילה בלילה ביניהם, אלא הכוונה שיתענה למחר עד הלילה וגם היום שלאחריו, אלא אם כן אמר במפורש שכוונתו רצופים ממש בלא הפסק בלילות, ולענין ענינו במנחה אין חילוק בין מתענה רק ביום ולא בלילה ובין כשאינו מפסיק באכילה בלילות. דאף שמתענה גם בלילה אין לומר שהרי זה כיומא אריכתא ולא יתפלל ענינו אלא במנחה של יום שני, אלא כל יום הוא תענית בפני עצמו לענין ענינו, ואפילו מתענה ששה ימים רצופים, גם מתפלל כל יום ענינו במנחה²⁹.

שאין עמלו בתורה אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ד' לא יחלש ולא יתבטל מלימודו אך יום אחד מן השבוע יתרחק מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ויתקשר מחשבתו בו כאלו כבר עומד לפניו ביום הדין וידבר לאל ית' כאשר ידבר העבד אל רבו ובן אל אביו. והעתיקו זה האחרונים. וכעין זה כתב הח"א ז"ל דאפילו על עבירות ידועים המבואר ברוקח שצריך להתענות לכפרה כמה ימים אם ת"ח הוא ותורתו אומנתו אפילו בזה"ל לא יסגף עצמו כ"כ רק שישוב לפני ד' בלב שלם ויבכה מקירות הלב וילמוד יותר מאשר היה רגיל כי התורה היא מקוה טהרה ונמשל לאש וכל אשר יבא באש באש יובא וטהר וימעט מכל התענוגים ויאכל רק כדי קיום גופו שלא יחלש כדי שיהיה לו כח לעבודת השם ולא ילך לשום סעודה וכ"ש לסעודת מריעות וישמור שבת בכל פרטיה ודקדוקיה ואם אפשר יתענה עכ"פ בכל שבוע יום אחד או עכ"פ כל יום בה"ב עד חצות. והעיקר הבכיה והוידוי וגדרים שלא יעשה זאת לעולם ודי' יראה ללבב עכ"ל. ביאור הלכה שם

²⁶ לפנינו בויקרא רבה פרשה כה סי' א

²⁷ שו"ע ונו"כ תקסב ה' ו

²⁸ שו"ע שם ז

²⁹ מ"ב שם לז

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ז. לן בתעניתו אינו מתפלל של תענית

כשקיבל³⁰ תענית ליום אחד כגון שאמר הריני בתענית למחר, והתענה, אך בלילה שאחר התענית נמלך להתענות גם למחר, ואפילו לן בתעניתו שלא אכל בלילה והתענה גם למחר ביום השני, מ"מ אינו תענית אף שנמשך ביחד עם יום הראשון, ולא נאמר שהרי זה כיומא אריכתא ויעא בקבלתו הראשונה, כיון שלא היתה קבלה על היום השני, ואפילו קבלו בלילה השנייה אינה כלום וגריע מתענית שעות שקבלם קודם השעות, וכן על תענית של יום שלם צריך להתחיל קודם היום, ומ"מ יכול להתפלל ענינו דעכ"פ הוי בתענית שעות דהא קבלו קודם שהתחיל להתענות ביום השני ונהי דאינו תענית יום, מ"מ לא גרע מתענית שעות דלהלן³¹.

ח. הלכתא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית

מתענה³² אדם תענית שעות והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, היה טרוד בהפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד הצות או עד ט' שעות, ונמלך³³ להתענות בשעות שנשארו מן היום, הרי זה מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו, שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית³⁴. ויש אומרים שגם בזה צריך שיקבלנו עליו מאתמול בעת תפלת מנחה.

אולם לכו"ע אם קבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום, וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו, או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך, ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון, הרי זה תענית שעות. ומתפלל בהם עננו.

אך אם³⁵ קבל עליו התענית עד חצי היום או יותר אך לא כל היום, ואכל אחר כך, או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך, אינו נקרא תענית להתפלל עננו, אבל נקרא תענית לעננו

³⁰ שו"ע שם ט

³¹ מ"ב שם מב

³² שו"ע שם י

³³ מלשון זה משמע לכאורה דאפילו לא הוציא בשפתיו ג"כ סגי ומה שסיים שהרי קבל עליו היינו בלב ואזיל לשיטתיה בס"ו ועיין שם במ"א דדוקא בשקבל עליו אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה. מ"ב שם ג

³⁴ דעד כאן לא צריך קבלה מאתמול היינו, בתענית יום שלם, אבל בתענית שעות די שיקבלנו סמוך לאותן שעות שער הציון שם ס"ק מא

³⁵ שו"ע שם יא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

שצריך להשלים נדרו כלומר שבתוך הזמן שקיבל חייב להתענות, וי"א שאף לענין אמירת עננו נחשב כתענית שיחיד יכול לומר עננו, גם במענה רק חצי היום³⁶.

ט. והלכתא קנקנין של נכרים לאחר שנים עשר חדש מותרין

כל הכלים³⁷ שאוחסנו בהם יין³⁸ של נכרים, והוציא מהם היין ויישנן י"ב חדש, מותרים³⁹, שבוודאי כלה כל הלוחית יין שבהם, ואפילו נתן לתוכם מים או יין כשר⁴⁰ תוך י"ב חדש⁴¹, אין בכך כלום.

אולם כלים שבושל בהם יין נסך, צריכים הגעלה כשאר כלים⁴².

³⁶ מ"ב שם מח כדעת הרמ"א

³⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד קלה טז

³⁸ ואם אוחסן בהם יי"ש ביד יהודה ה"ל תערובות סי' ק"ג בפיה"א סוף ס"ק כ"ג מסתפק אם מועיל שאפשר כיון דחריף טובא בלע הרבה ולא מהני יישן. ועיין שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קלט לגבי שמרים שעשה קאניאק ושם דן משום שנבלע על ידי בישול משמע הא לאו הכי מותר, אע"ג דחריף טובא.

³⁹ ואם תאמר אמאי לא גזרינן אטו תוך י"ב חדש כמו דגזרינן [סימן קכב סעיף ב] בכלי שאינו בן יומו אטו בן יומו, וי"ל הכא דכלה כל הלוחית דומה להגעלה, וגזירה לא שייך אלא ביש עדיין טעם איסור אלא שנפנם, גליון מהרש"א שם מתשובת נודע ביהודה מהדורא תנינא חלק יו"ד סימן נ"א

⁴⁰ ש"ך שם לו

⁴¹ עיין בתשובת ברית אברהם חו"ד סי' ח' אות ה' שהביאו תוספות בנדה דף ס"ה ע"ב ד"ה היינו דהנך חדשים הם חדשי לבנה כל הודש כ"ט יום. פתחי תשובה שם ג

⁴² יד יהודה ה"ל תערובות סי' ק"ג בפיה"א סוף ס"ק כ"ג שהוכיח מדברי הפוסקים שלא אמרו דמהני יישן יב"ח אלא היכא דמהני עירוי ג' ימים בצונן או התקנה דנתנו תחת הצינור י"ב שעות וכיוצא משא"כ בכלי שבלעה ע"י רותחין דלא מהני הכשרים דעירוי ח"י ונתינת תחת הצינור י"ב שעות וצריכין הגעלה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>